

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

661

SAIKOLOJIA YA ELIMU NA KUNASIHI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2008

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C.
2. Jibu maswali yote katika sehemu A: maswali mawili (2) kutoka sehemu B na swali moja katika sehemu C.
3. Sehemu A ina alama arobaini (40) na sehemu B na C zina alama thelathini (30) kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa havitakiwi ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika namba yako ya mtihani katika kila ukurasa wa kijitabu chako **cha kujibia**.

maktaba.tetea.org

1. Eleza maana ya dhana ya utashi kwa mtoto.

Utashi kwa mtoto ni uwezo wa ndani unaomfanya achague, aamue, na kutenda kwa hiari bila kulazimishwa na mtu mwingine. Huu ni msukumo wa ndani unaoongoza tabia.

Utashi pia ni hali ambayo mtoto anatumia fikra na matamania yake kupanga hatua anazotaka kuchukua, hivyo kumjengea uwezo wa kujitawala katika maamuzi.

Dhana hii inahusisha uwezo wa mtoto kuchagua kati ya chaguo mbadala kwa kuzingatia matokeo yake, jambo linalomjenga kuwa na majukumu ya matendo yake.

2. Bainisha mambo matatu yanayoathiri kasi ya mtoto kuelewa maelekezo.

Uelewa wa lugha huathiri kasi ya mtoto kuelewa maelekezo kwa sababu mtoto anayekosa msamiati wa kutosha huchukua muda mrefu kufahamu anachoambiwa.

Umakini wa mtoto huathiri kasi ya kuelewa maelezo kwa kuwa mtoto asiyeweza kukaa makini hushindwa kufuatilia maelekezo kwa mfuatano sahihi.

Mazingira yenye usumbufu kama kelele au shughuli nyingi huchelewesha uwezo wa mtoto kuelewa maelezo kwa sababu akili yake inagawanyika katika mambo mengi.

3. Eleza dhana ya tabia rejea kwa mwanafunzi.

Tabia rejea ni tabia ambayo mwanafunzi hurudia mara kwa mara hadi kuwa tabia ya kudumu bila kufikiri sana.

Tabia hii hutokana na mazoea aliyozoea darasani au nyumbani na hutumiwa kama mwongozo wa hatua zake za kila siku katika kujifunza au kutenda.

Tabia rejea humwezesha mwanafunzi kufanya mambo kwa urahisi kwa sababu yamekuwa sehemu ya mwenendo wake wa kawaida.

4. Eleza mambo matatu yanayochochea mtoto kupenda kutatua matatizo.

Mazoezi ya mara kwa mara humwezesha mtoto kupata ujasiri wa kukabiliana na changamoto na hivyo kupenda kutatua matatizo.

Mazingira ya kuchochea fikra kama michezo ya kielimu humjenga mtoto kupenda kutatua matatizo kwa kuwa yanamfundisha kutumia ubongo wake katika hali mbalimbali.

Pongezi na uthamini kutoka kwa watu wazima humchochea mtoto kupenda kujitahidi kutatua matatizo kwa sababu anaona matokeo mazuri ya jitihada zake.

5. Kwa hoja tatu, eleza umuhimu wa mwanafunzi kujijengea uwezo wa kujitathmini.

Kujitathmini humsaidia mwanafunzi kujua nguvu zake, jambo linalomuwezesha kutumia uwezo wake kwa ufanisi zaidi katika masomo.

Kujitathmini humwezesha kuona mapungufu yake, hivyo kumpa nafasi ya kubadilisha mtindo wa kujifunza au kuongeza bidii kwenye maeneo dhaifu.

Kujitathmini humjenga mwanafunzi kuwa na uwajibikaji kwa sababu anajua kuwa maendeleo yake yanategemea juhudi zake binafsi.

6. Eleza vipengele vitatu vya mwenendo wa kijamii vinavyojengwa shuleni.

Shule humjenga mtoto kuwa na ushirikiano kwa kumpa nafasi ya kufanya kazi za vikundi na kushirikiana na wenzake.

Shule humfundisha mtoto sheria na taratibu zinazomsaidia kujenga nidhamu katika jamii.

Shule humjenga mtoto uwezo wa kuheshimu watu wengine kwa sababu anajifunza kuishi na watu tofauti kila siku.

7. Eleza tofauti tatu kati ya ujifunzaji wa kimwili na ujifunzaji wa kiakili.

Ujifunzaji wa kimwili unahusisha matumizi ya misuli na viungo vya mwili, wakati ujifunzaji wa kiakili unahusisha kazi za ubongo kama kufikiri na kuchanganua taarifa.

Ujifunzaji wa kimwili hupimika kwa vitendo kama kukimbia au kuchora, huku ujifunzaji wa kiakili hupimika kwa uwezo wa kueleza, kujibu maswali, na kutoa hoja.

Ujifunzaji wa kimwili hujengwa zaidi kupitia vitendo vya moja kwa moja, wakati ujifunzaji wa kiakili hujengwa kupitia tafakari, kusoma, na mazungumzo.

8. Bainisha mambo matatu yanayoonyesha kuwa mwanafunzi anapata ugumu katika hadithi za elimu.

Mwanafunzi kushindwa kueleza upya hadithi aliyoisoma huonyesha kuwa ana ugumu wa kuelewa maudhui.

Mwanafunzi kuchanganya wahusika, matukio au mpangilio wa hadithi huonyesha kuwa ana tatizo la kufuatilia hadithi.

Mwanafunzi kushindwa kujibu maswali yanayohusu maana ya hadithi huonyesha kuwa hajapata uelewa wa kina wa alichosoma.

9. Kwa hoja tatu, eleza nafasi ya utulivu wa akili katika mafanikio ya mwanafunzi.

Utulivu wa akili humsaidia mwanafunzi kuzingatia masomo bila kusumbuliwa na mawazo mengi, hivyo kuongeza ufanisi wa ufahamu.

Utulivu humsaidia mwanafunzi kufanya maamuzi sahihi anapokutana na changamoto za kujifunza kwa sababu ana uwezo wa kutafakari kwa utulivu.

Utulivu hujenga uwezo wa mwanafunzi kukabiliana na msongo wa mawazo, jambo ambalo linamwezesha kuendelea kufanya vizuri hata katika mazingira magumu.

10. Kwa kutoa mifano, eleza sababu tano zinazomfanya mwanafunzi akose uthabiti wa maamuzi.

Mwanafunzi hukosa uthabiti wa maamuzi anapokuwa na msukumo wa marafiki wanaomshawishi vibaya, mfano kukubali kufanya utundu ili apendwe na kikundi.

Kutokuwa na ujasiri humfanya mwanafunzi ashindwe kuchagua kilicho sahihi, mfano kuogopa kukataa ombi la rafiki hata kama ni batili.

Kutojua matokeo ya uamuzi fulani humfanya mwanafunzi kuchagua bila kufikiria, mfano kufanya kazi bila kuzingatia muda.

Shinikizo la kihisia kama hasira humfanya mwanafunzi kufanya maamuzi ya haraka, mfano kupigana badala ya kuripoti tatizo.

Kutokua na malengo binafsi humfanya mwanafunzi kushindwa kujua chaguo sahihi, hivyo kutokuwa na uthabiti wa maamuzi.

11. (a) (i) Bainisha hoja tatu zinazoonyesha umuhimu wa mazingira ya darasa katika kukuza fikra.

Mazingira ya darasa yenye utulivu humsaidia mwanafunzi kufikiri bila kusumbuliwa na vichocheo vingi.

Darasa lenye vifaa kama vitabu, ramani au vielelezo humsaidia mwanafunzi kupanua fikra kupitia uchunguzi.

Mpangilio mzuri wa darasa humsaidia mwanafunzi kushiriki kikamilifu kwa sababu anapata nafasi ya kuona, kusikia, na kuchangia bila vikwazo.

11. (a) (ii) Eleza hatua tatu za mwalimu zinazoweza kuboresha ushiriki wa wanafunzi wakati wa mijadala.

Mwalimu anaweza kuwaandaa wanafunzi kabla ya mijadala kwa kuwapa mada ndogo za kujadili, ili kuongeza maandalizi yao.

Mwalimu anaweza kugawa nafasi za kuchangia ili kuhakikisha kila mwanafunzi anapata fursa ya kutoa maoni.

Mwalimu anaweza kutoa mifano ili kuwasaidia wanafunzi kuelewa mada na kuchangia kwa ujasiri zaidi.

12. Eleza hatua nne zinazotumika kutathmini uwezo wa mtoto kujifunza kupitia majaribio.

Hatua ya kupanga jaribio humwezesha mtoto kuelewa malengo ya shughuli anayoifanya.

Hatua ya kufanya jaribio humsaidia mtoto kuchunguza na kuingiliana na mazingira halisi.

Hatua ya kuchunguza matokeo humfanya mtoto kuona uhusiano kati ya matendo yake na matokeo yaliyopatikana.

Hatua ya kutoa hitimisho humwezesha mtoto kueleza alichojifunza kutokana na jaribio.

13. Eleza kanuni tatu za kujifunza kwa kuchanganua taarifa na matumizi yake darasani.

Kanuni ya kuchanganua taarifa humfundisha mwanafunzi kutenganisha taarifa sahihi na zisizo sahihi.

Kanuni ya kuoanisha taarifa humwezesha mwanafunzi kuona uhusiano kati ya mawazo mbalimbali ili kujenga hoja.

Kanuni ya kutafsiri taarifa humsaidia mwanafunzi kuelewa maana pana ya taarifa alizopata na kuzitumia katika mazingira ya darasani.

14. Tofautisha kwa hoja nne malezi ya kimlindano na malezi ya kiuwezeshaji.

Malezi ya kimlindano humlinda mtoto kupita kiasi, wakati malezi ya kiuwezeshaji humruhusu mtoto kufanya mambo kwa kujitegemea.

Malezi ya kimlindano humfanya mtoto kuwa mwoga, huku malezi ya kiuwezesaji yakimjenga kuwa jasiri.

Malezi ya kimlindano hupunguza uwezo wa mtoto kufanya maamuzi, huku malezi ya kiuwezesaji humjenga mtoto kuwajibika.

Malezi ya kimlindano hutawala kwa maagizo, wakati malezi ya kiuwezesaji huhusisha mazungumzo na ushauri.

15. Kwa hoja sita, eleza namna mtoto hupata changamoto za kitabia kutokana na mgongano wa maadili ya nyumbani na shule.

Mtoto hukumbwa na mkanganyiko anapoona maadili ya nyumbani yanapingana na yale ya shule, hivyo kupoteza mwelekeo.

Migongano hii humfanya mtoto kukosa uthabiti wa kufuata kanuni, kwa sababu hajui lipi la kuamini.

Mtoto anaweza kupata tabu ya kujenga tabia ya uadilifu anapokua nyumbani ambako mfano si mzuri.

Migongano ya maadili humfanya mtoto awe na msongo wa mawazo, hivyo tabia yake kubadilika mara kwa mara.

Mtoto hupata changamoto ya kijamii anapokua na tabia zisizokubalika shuleni kutokana na athari za malezi ya nyumbani.

Kutokuelewana kwa wazazi na walimu humlazimu mtoto kuchagua upande, jambo linalomfanya apoteze mwelekeo wa kitabia.

16. Eleza kwa hoja sita jukumu la mwalimu katika kumjenga mwanafunzi mwenye uthubutu wa kujifunza.

Mwalimu humtia moyo mwanafunzi kuuliza maswali ili kujenga ujasiri wa kutafuta maarifa.

Mwalimu humpa mwanafunzi kazi zinazompa changamoto ili kumjengea uwezo wa kukabiliana na mazingira ya kujifunza.

Mwalimu humjengea mwanafunzi mazingira ya amani na usalama wa kihisia ili asiogope kushiriki.

Mwalimu humsaidia mwanafunzi kutafakari juu ya makosa yake ili ajifunze bila kuogopa kukosea.

Mwalimu humfundisha mwanafunzi kutafuta taarifa mwenyewe kupitia vitabu na vifaa vya kujifunzia.

Mwalimu humfundisha mwanafunzi kupanga malengo madogo madogo ili kuongeza uthubutu wa kujifunza hatua kwa hatua.